

Έρευνα Grant Thornton: Πορεία προς την ανάκαμψη

Η αισιοδοξία επιστρέφει στην ελληνική
επιχειρηματικότητα

Πανεπιστήμιο Χανίων

- 3 Εισαγωγή
- 4 Ταυτότητα έρευνας
- 8 Ανάκαμψη από την πανδημία
- 9 Επιχειρηματική ανάκαμψη
- 11 Αξιολόγηση ψηφιακού μετασχηματισμού και εκτιμήσεις επένδυσης σε τεχνολογία
- 12 Πρωτοβουλίες εταιρικής υπευθυνότητας
- 13 Στρατηγικές ανάπτυξης
- 14 Η καινοτομία ως παράγοντας ανάπτυξης
- 15 Το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ως παράγοντας ανάπτυξης

Εισαγωγή

Σκοπός έρευνας

Από τις αρχές του 2020, η χώρα μας και ο πλανήτης ολόκληρος βρέθηκαν μπροστά σε πρωτόγνωρες συνθήκες, ως αποτέλεσμα της πανδημίας. Κατόπιν μιας άνευ προηγουμένου δημοσιονομικής και νομισματικής παρέμβασης παγκοσμίως οι αρνητικές επιπτώσεις μετριάστηκαν ενώ οι εξελίξεις στο υγειονομικό πεδίο με την ανάπτυξη των εμβολίων έδωσαν το έναυσμα για έξοδο από την κρίση.

Ποια είναι όμως η άποψη των Ελλήνων επιχειρηματιών για το πού βρισκόμαστε σήμερα και οι προσδοκίες τους για τους επόμενους 12 μήνες;

Στην έρευνά μας αποτυπώνεται πως η αισιοδοξία έχει επιστρέψει στους Έλληνες επιχειρηματίες ενώ παράλληλα έχει διαμορφωθεί η πεποίθηση ότι τα χειρότερα αναφορικά με τις αρνητικές επιπτώσεις της πανδημίας στην οικονομία έχουν πλέον ξεπεραστεί, παρά τις αβεβαιότητες για την εξέλιξη της πανδημίας που συνεχίζουν να υφίστανται.

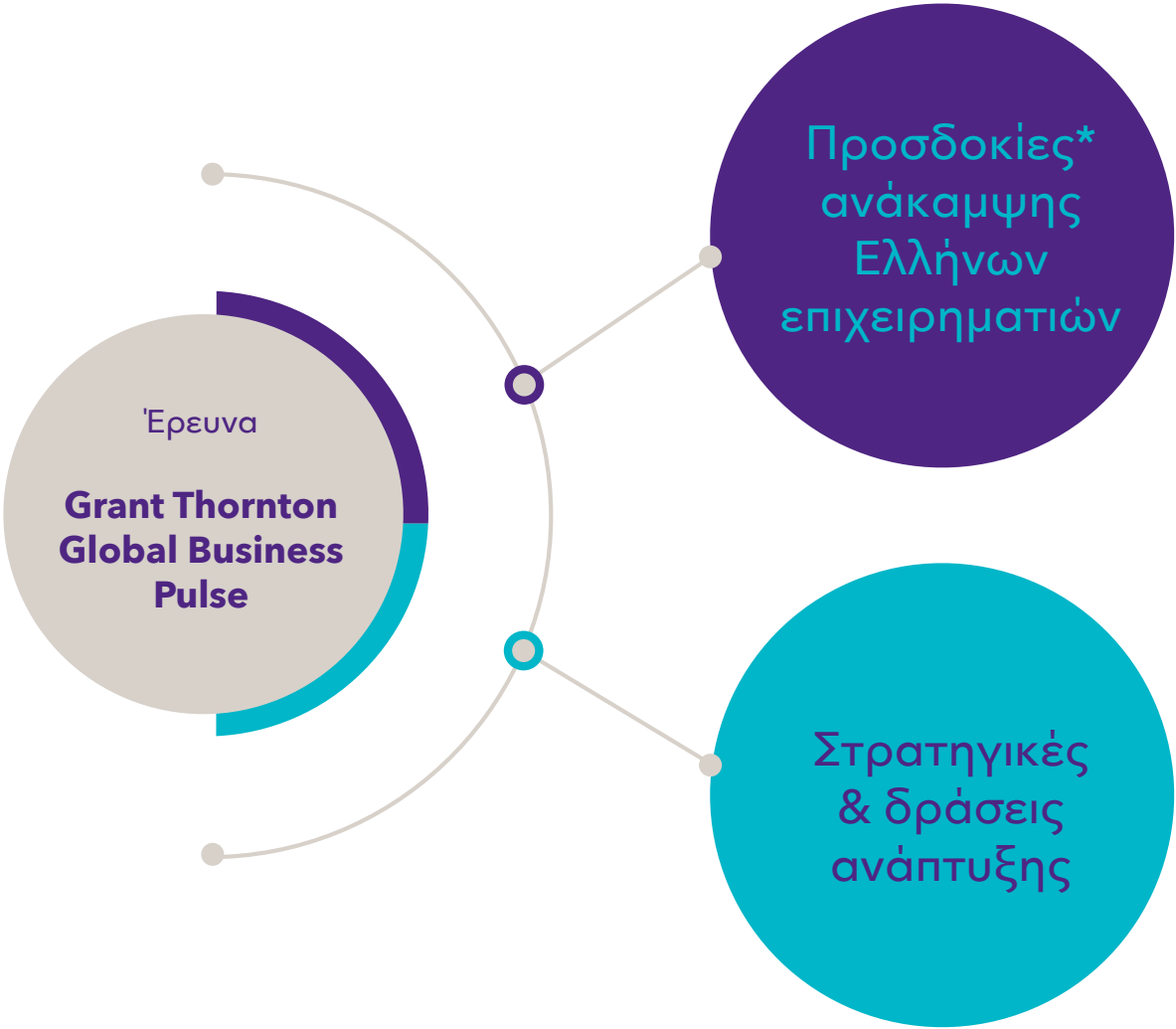
Παρόλα αυτά, η αισιοδοξία φαίνεται να στηρίζεται περισσότερο σε θετικές προσδοκίες παρά σε δομημένες εξωστρεφείς στρατηγικές. Η δύσκολη εμπειρία τόσο της πρόσφατης οικονομικής όσο και της τρέχουσας υγειονομικής κρίσης, δημιουργούν δισταγμό στην επένδυση σε εξοπλισμό, στους ανθρώπινους πόρους αλλά και στην ψηφιακή μετάβαση και καινοτομία.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν αποδείξει σε δύσκολες συνθήκες ότι διαθέτουν την ικανότητα να προσαρμόζονται και να διακρίνουν τις ευκαιρίες. Απομένει η υιοθέτηση βιώσιμων στρατηγικών που θα τους δώσει ακόμα μεγαλύτερη δύναμη να διακριθούν στο νέο οικονομικό περιβάλλον που διαμορφώνεται.

Ταυτότητα έρευνας

Με αφετηρία την παγκόσμια έρευνα της Grant Thornton, Business Pulse, στην οποία αποτυπώνονται οι προσδοκίες των επιχειρηματιών εντός και εκτός

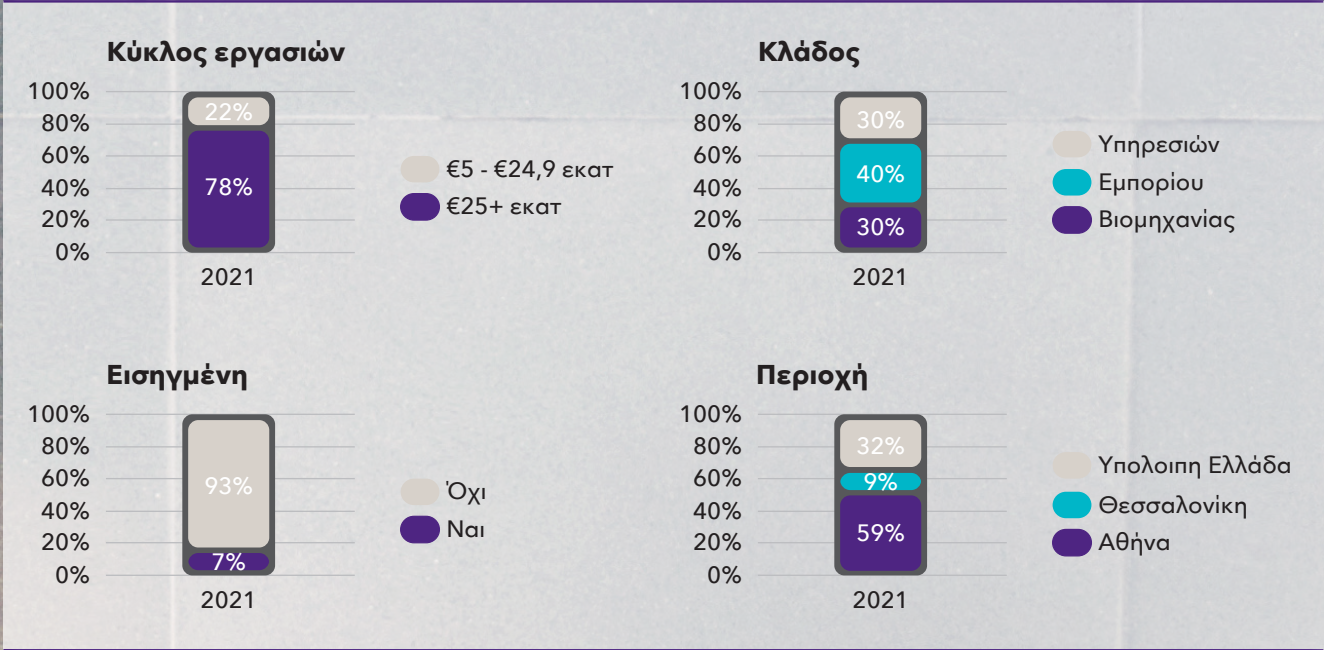
Ελλάδας, διερευνήσαμε τα επιμέρους χαρακτηριστικά αυτών των προσδοκιών στις ελληνικές επιχειρήσεις.

*Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2021, από την εταιρεία KANTAR σε δείγμα 400 επιχειρήσεων.

Τα χαρακτηριστικά του δείγματος της έρευνάς μας, συνοψίζονται ως εξής:

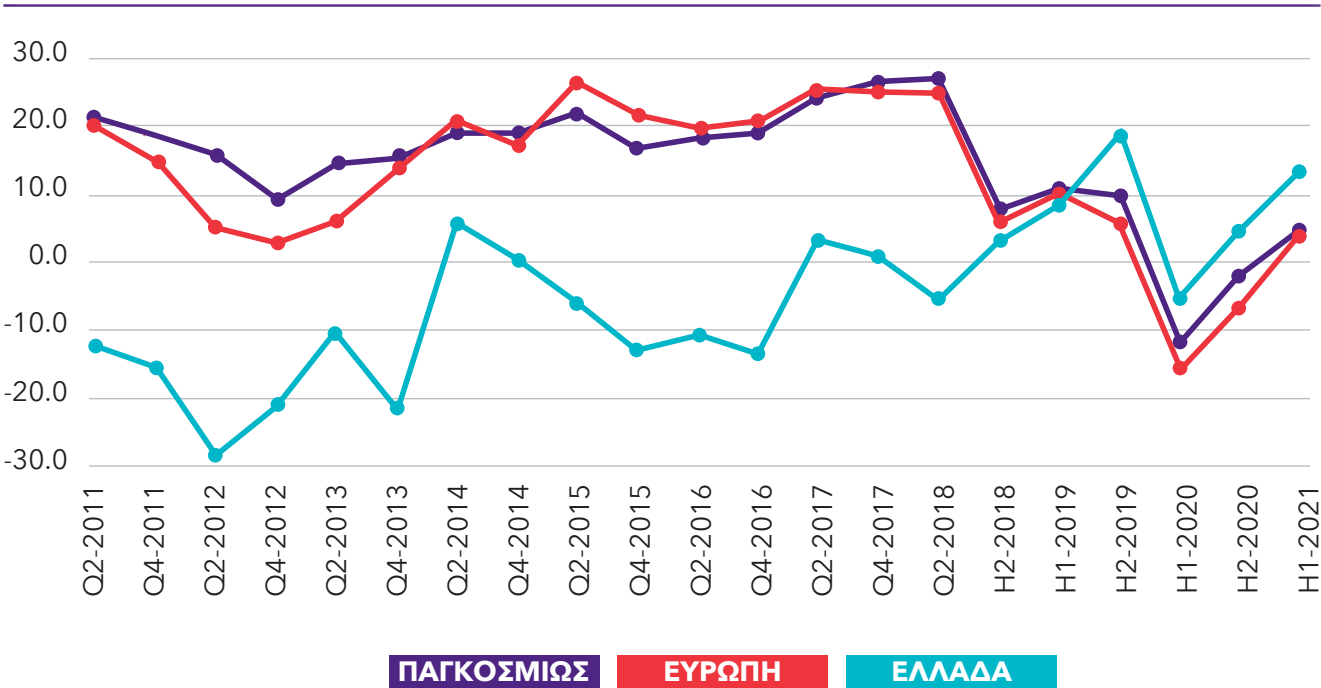
Δείκτης επιχειρηματικής αισιοδοξίας

Grant Thornton

Αν και ο δείκτης προσδοκιών για τις ελληνικές επιχειρήσεις βρισκόταν σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς και παγκόσμιους δείκτες μέχρι τα τέλη του 2018, εν συνεχεία η αισιοδοξία των Ελλήνων επιχειρηματιών βελτιώθηκε σταδιακά, φτάνοντας σε παρόμοια επίπεδα με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο στα τέλη του 2019.

Η εμφάνιση της πανδημίας ανέτρεψε βίαια το κλίμα αυτό, ωστόσο η εμπειρία των ελληνικών επιχειρήσεων στην αντιμετώπιση της προηγούμενης

κρίσης, οδήγησε τους επιχειρηματίες να στέκονται απέναντι στη νέα κρίση με μεγαλύτερη ψυχραιμία. Ως αποτέλεσμα τα επίπεδα αισιοδοξίας μεταξύ των Ελλήνων επιχειρηματιών ακόμα και τους προηγούμενους 12 μήνες παρότι δοκιμάστηκαν, ήταν σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με αυτά των ευρωπαίων και λοιπών επιχειρηματιών, ενώ από το 3ο τρίμηνο του 2020 και έπειτα βελτιώνονται και σήμερα υπάρχει προσδοκία ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις θα κινηθούν σε αναπτυξιακή τροχιά τους επόμενους μήνες.

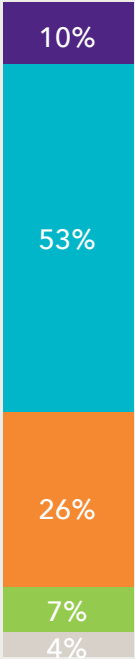

Τι πιστεύουν οι Έλληνες επιχειρηματίες για τις προοπτικές της οικονομίας

Οι Έλληνες επιχειρηματίες είναι στην πλειοψηφία τους αισιόδοξοι για τους επόμενους 12 μήνες τόσο αναφορικά με την εξέλιξη του εγχώριου οικονομικού περιβάλλοντος όσο και του παγκόσμιου. Προσδοκούν πλέον ότι μετά από αρκετά έτη, όπου η ελληνική

οικονομία υπολειπόταν σε ανάπτυξη συγκριτικά με την παγκόσμια τάση, πλέον θα συμβαδίζει με αυτή, ενώ είναι χαρακτηριστικό ότι η αισιοδοξία τους για το ελληνικό οικονομικό περιβάλλον είναι ελαφρώς ισχυρότερη σε σχέση με αυτή για το παγκόσμιο.

Ελληνική οικονομία

2021

Παγκόσμια οικονομία

2021

- Πολύ αισιόδοξοι
- Αρκετά αισιόδοξοι
- Ουδέτεροι
- Μάλλον απαισιόδοξοι
- Απαισιόδοξοι

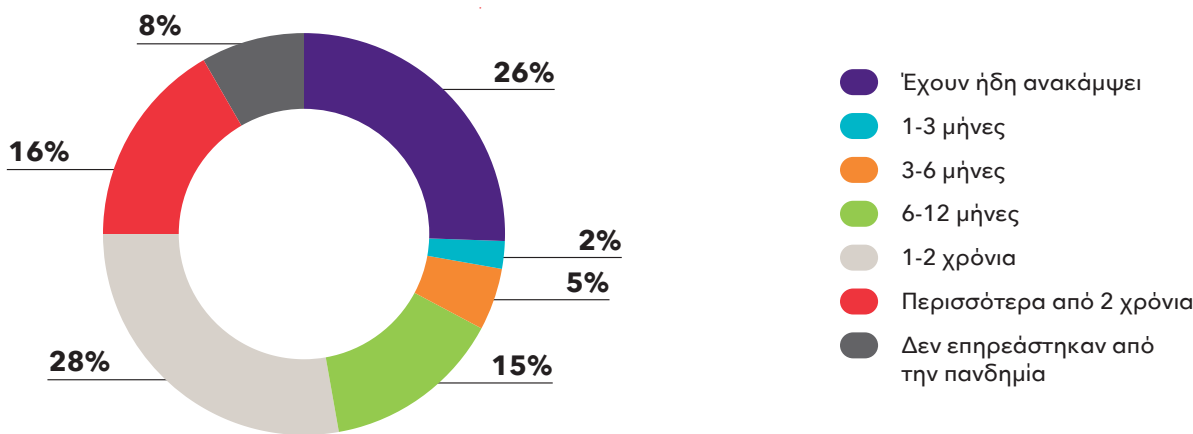

Ανάκαμψη από την πανδημία

Χρόνος ανάκαμψης από την πανδημία

Βασικό στοιχείο αυτής της αισιοδοξίας για την ελληνική οικονομία είναι η πεποίθηση σχεδόν των μισών Ελλήνων επιχειρηματιών ότι η επιχείρησή τους αναμένεται το αργότερο μέσα στους επόμενους 12 μήνες να έχει ανακάμψει στα επίπεδα του 2019. Είναι χαρακτηριστικό

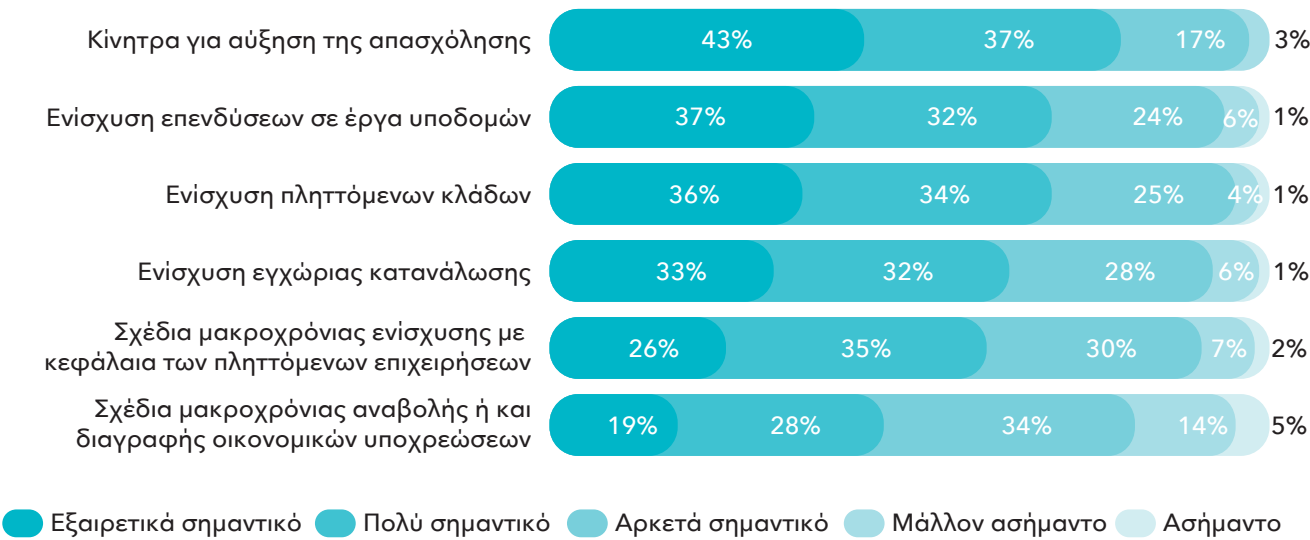
ότι οι 3 στους 10 αναφέρουν ότι είτε δεν επηρεάστηκαν από την πανδημία, είτε ότι ήδη έχουν φτάσει στα προ πανδημίας επίπεδα. Στον αντίποδα 2 στις 10 επιχειρήσεις, αναμένουν ότι θα χρειαστούν πάνω από 2 έτη ώστε να ανακάμψουν στα επίπεδα του 2019.

Κυβερνητικά μέτρα για ανάκαμψη από την πανδημία

Με σκοπό την ανάκαμψη από την πανδημία για το σύνολο της οικονομίας και τις ελληνικές επιχειρήσεις, οι Έλληνες επιχειρηματίες πρωτίστως θεωρούν ότι βασικά μέτρα που θα μπορούσαν

να δώσουν ώθηση, είναι κίνητρα για αύξηση της απασχόλησης και τόνωση των επενδύσεων και επιλεγμένων πληττόμενων κλάδων, σε συνδυασμό βέβαια με πρόσθετα βοηθήματα και αναβολές πληρωμών.

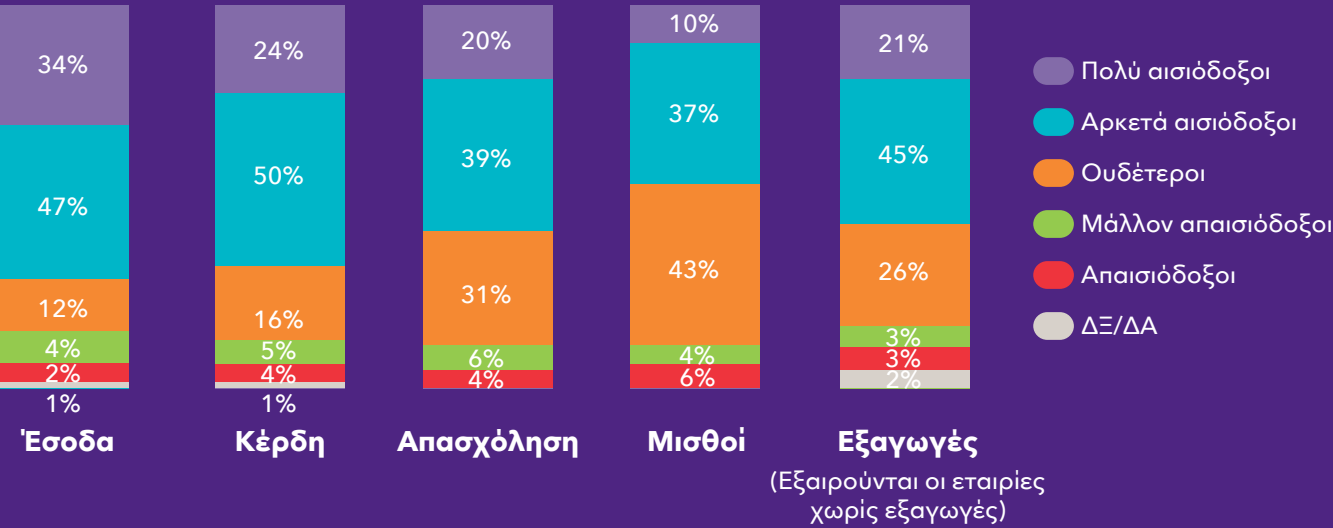
Επιχειρηματική ανάκαμψη

Οι προσδοκίες των επιχειρηματιών τους επόμενους 12 μήνες

Υπό το πρίσμα αυτό, η αισιοδοξία των Ελλήνων επιχειρηματιών αποτυπώνεται στο γεγονός ότι

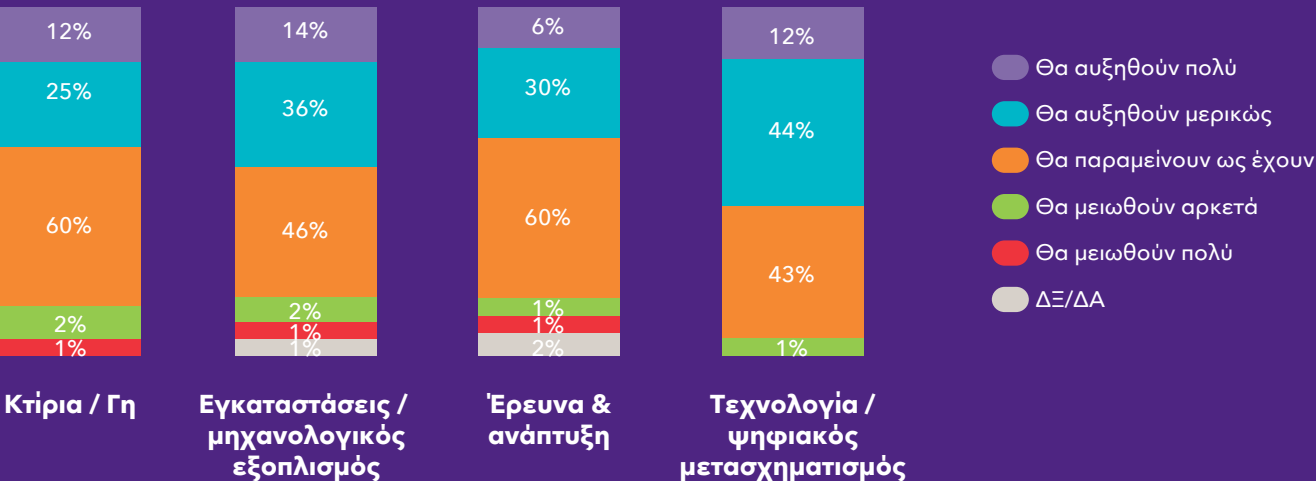
- 8 στους 10 αναμένουν αύξηση του τζίρου τους, τους επόμενους 12 μήνες,
- από τις εξαγωγικούς χαρακτήρα επιχειρήσεις, οι 7 στις 10 αναμένουν αύξηση των εξαγωγών τους
- 7 στους 10 αναμένουν και αύξηση της κερδοφορίας.

Παρόλα αυτά, η αναμενόμενη επέκταση των εργασιών δεν στηρίζει ανάλογη αύξηση στην απασχόληση και τους μισθούς. Μετά από μια περίοδο ενάμισι έτους αβεβαιότητας, φαίνεται ότι στην παρούσα φάση οι Έλληνες επιχειρηματίες θέλουν να διαφυλάξουν την κερδοφορία τους και είναι συγκρατημένοι αναφορικά με την αύξηση του κόστους τους.

Ανάλογα συγκρατημένη φαίνεται να είναι και η διάθεση για επενδύσεις. Σχεδόν για τις μισές ελληνικές επιχειρήσεις δεν

φαίνεται να είναι στα άμεσα σχέδιά τους οι επενδύσεις σε νέες εγκαταστάσεις/μηχανολογικό εξοπλισμό ή έρευνα.

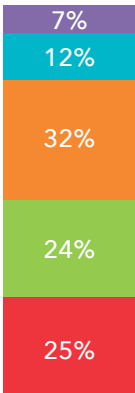

Αξιολόγηση της σημασίας των πιθανών εμποδίων στην ανάπτυξη

Παρά την αισιοδοξία για τους επόμενους 12 μήνες που παρατηρήσαμε ότι κυριαρχεί, η αβεβαιότητα που απορρέει από την πανδημία κυριαρχεί στους προβληματισμούς των ελληνικών επιχειρήσεων. Λοιποί κίνδυνοι που αναδεικνύονται είναι το φορολογικό καθεστώς στη χώρα μας, η μειωμένη ζήτηση, οι κίνδυνοι στην εφοδιαστική αλυσίδα, η περιορισμένη χρηματοδότηση, οι δυσχέρειες των νομικών διαδικασιών και της εργατικής νομοθεσίας, αλλά και η δυσκολία εξεύρεσης κατάλληλου προσωπικού. Ο γεωπολιτικός κίνδυνος στην παρούσα φάση δείχνει να απασχολεί μόνο 3 στις 10 επιχειρήσεις, ενώ 2 στις 10 δηλώνουν ότι το περιβάλλον δεν ευνοεί πρωτοβουλίες R&D.

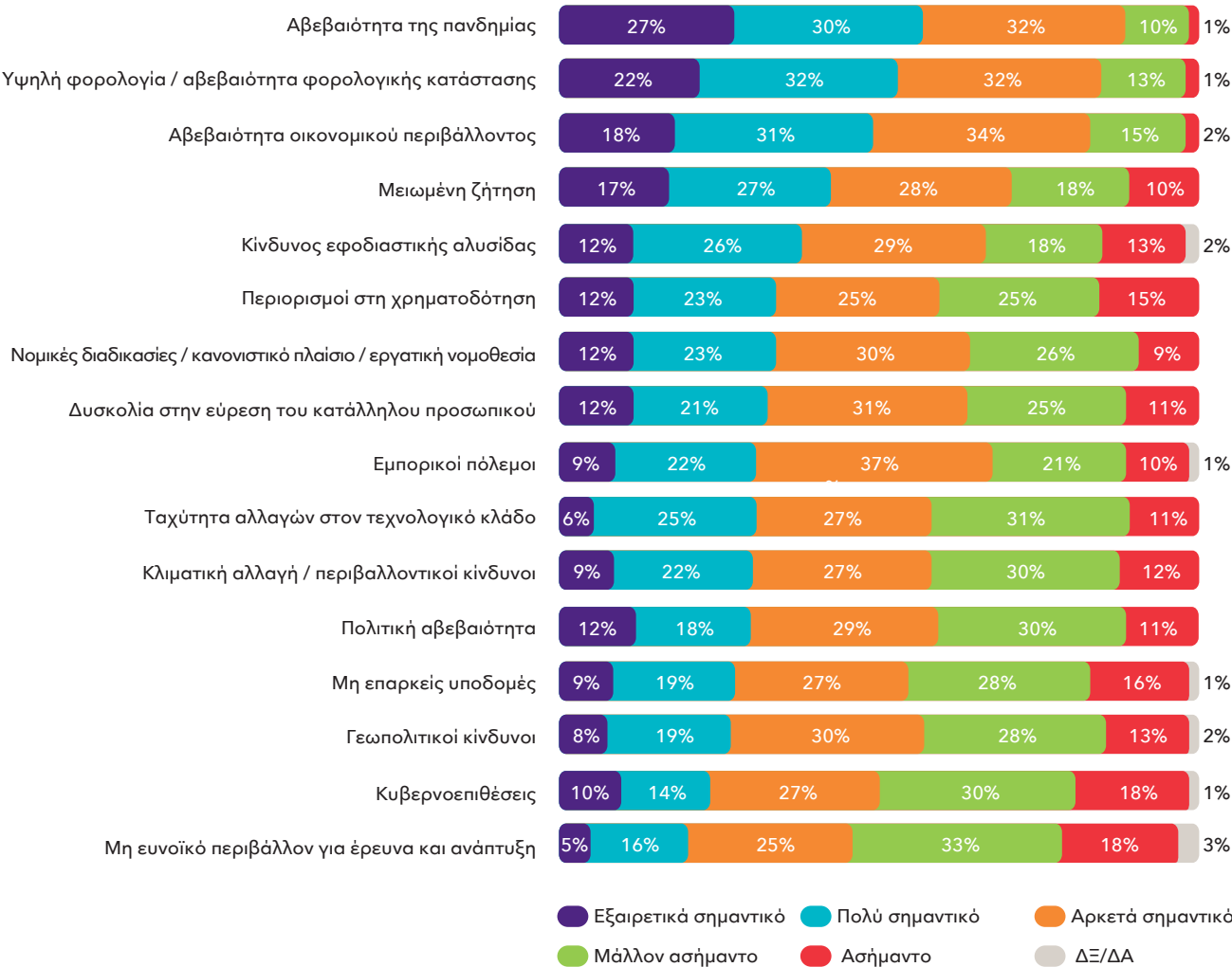
Οι 3 στις 10 επιχειρήσεις εκφράζουν προβληματισμό αναφορικά με την επίδραση της κλιματικής αλλαγής, ενώ το ενδεχόμενο κυβερνοεπιθέσεων προβληματίζει μόλις 2 στις 10. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι οι μισοί θεωρούν τον κίνδυνο κυβερνοεπίθεσης

από λίγο έως καθόλου σημαντικό, ενώ η ίδια αναλογία θεωρεί απίθανο το ενδεχόμενο κυβερνοεπίθεσης. Θα αναμέναμε οι προβληματισμοί αυτοί να ήταν ευρύτεροι, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι περιβαλλοντικοί και ψηφιακοί κίνδυνοι θα πρέπει να αποτελούν πλέον βασικά πεδία της αξιολόγησης και διαχείρισης κινδύνων μιας σύγχρονης επιχείρησης.

Πόσο πιθανή είναι μια κυβερνοεπίθεση εναντίον της εταιρείας σας μέσα στα επόμενα δύο χρόνια

- Εξαιρετικά πιθανό
- Πολύ πιθανό
- Ούτε πιθανό, ούτε απίθανο
- Μάλλον απίθανο
- Απίθανο

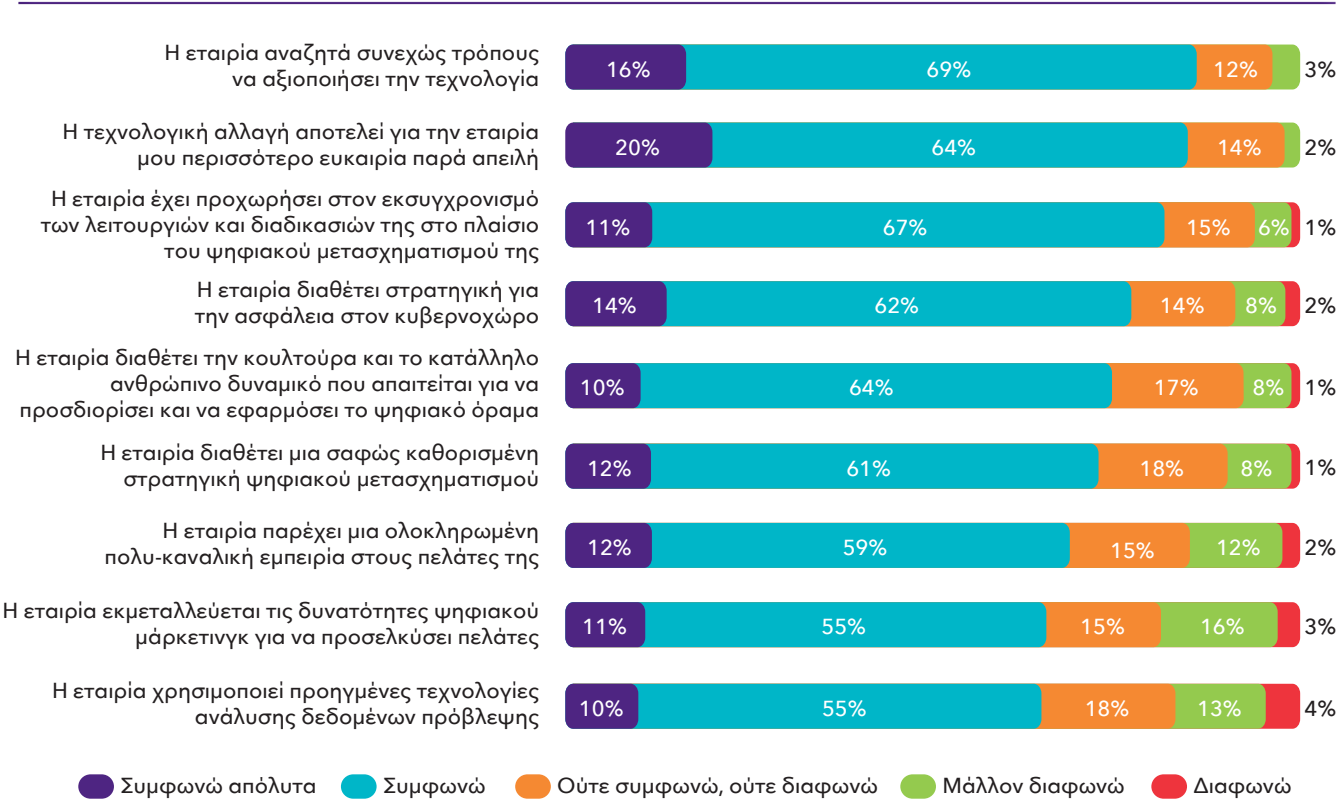

Αξιολόγηση ψηφιακού μετασχηματισμού και εκτιμήσεις επένδυσης σε τεχνολογία

Προβάδισμα στα επενδυτικά σχέδια των επιχειρήσεων φαίνεται να έχει ο τομέας της τεχνολογίας, μιας και σε αυτόν δηλώνουν ότι αναμένεται να επενδύσουν τους επόμενους 12 μήνες οι 6 στις 10 επιχειρήσεις, αν και μόνο η 1 στις 10 αναφέρει ότι θα αυξήσει σημαντικά τις επενδύσεις της στον τομέα αυτό.

Τη σπουδαιότητα της ψηφιακής μετάβασης, φαίνεται πλέον να την κατανοεί η συντριπτική πλειοψηφία. Οι ελληνικές επιχειρήσεις δηλώνουν ότι είναι σε συνεχή αναζήτηση τρόπων να εκμεταλλευτούν την τεχνολογία, την οποία θεωρούν περισσότερο ευκαιρία παρά απειλή και προς τούτο έχουν ήδη ξεκινήσει τον εκσυγχρονισμό τους. Δηλώνουν ότι έχουν στρατηγική για

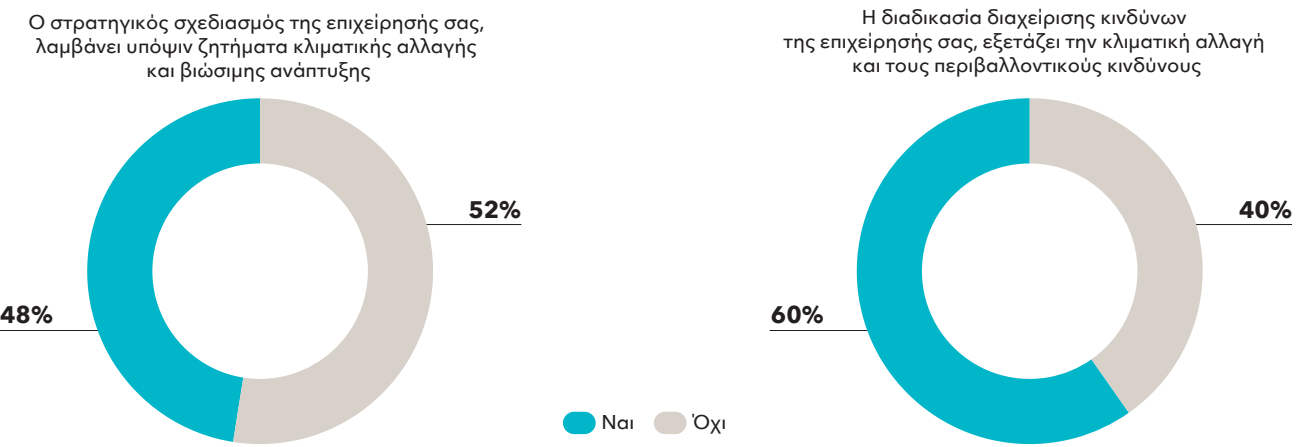
κυβερνοασφάλεια όσο και συνολικά για τον ψηφιακό τους μετασχηματισμό, ενώ δηλώνουν ακόμα και ότι υπάρχει η κουλτούρα και το ανθρώπινο δυναμικό που θα εφαρμόσει το ψηφιακό όραμα της επιχείρησης. Εντούτοις, δεδομένης της σπουδαιότητας της ψηφιακής μετάβασης όπως αναδείχτηκε και λόγω πανδημίας αλλά και παρά την αναγνώριση της ανάγκης για ψηφιακό μετασχηματισμό από τις ελληνικές επιχειρήσεις, θα αναμέναμε η επένδυση για επιτάχυνση της μετάβασης αυτής, όπως παρουσιάστηκε στην ενότητα της έρευνας αναφορικά με τη διάθεση για επενδύσεις, να διατρέχει μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών επιχειρήσεων.

Πρωτοβουλίες εταιρικής υπευθυνότητας

Τα θέματα ESG, θα πρέπει σήμερα να αποτελούν προτεραιότητα για κάθε σύγχρονη δυναμική επιχείρηση. Σήμερα, οι 6 στις 10 ελληνικές επιχειρήσεις δηλώνουν ότι έχουν εντάξει στη διαδικασία διαχείρισης κινδύνων τους, την κλιματική αλλαγή και τους περιβαλλοντικούς κινδύνους. Επιπλέον, οι 5 στις 10 επιχειρήσεις δηλώνουν ότι το στρατηγικό τους πλάνο ενσωματώνει θέματα κλιματικής αλλαγής και βιώσιμης

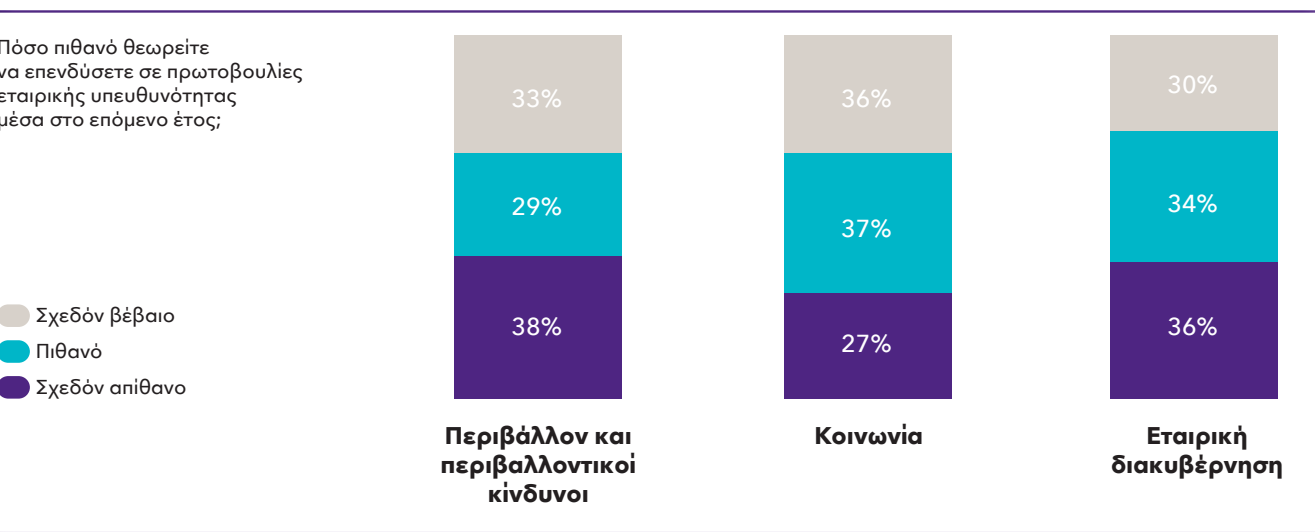
ανάπτυξης. Λαμβάνοντας υπόψη ότι από την αξιολόγηση των σημαντικότερων κινδύνων που αναμένεται να αντιμετωπίσουν οι επιχειρήσεις, μόνο οι 3 στις 10 προκύπτει ότι αξιολογούν ως σημαντικούς τους κινδύνους που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή, θα στεκόμασταν με σκεπτικισμό απέναντι στην ευρύτητα και στην πραγματική εμβάθυνση αυτής της επικέντρωσης σε θέματα ESG που δηλώνουν σήμερα οι επιχειρήσεις.

Σε ποιον πυλώνα θα εστιάσουν οι επιχειρηματίες τους επόμενους 12 μήνες;

Αναφορικά με τους πυλώνες του ESG και την πιθανότητα επένδυσης των επιχειρήσεων σε κάθε πυλώνα τους επόμενους 12 μήνες, παρατηρούμε ότι

οι 3 στις 10 επιχειρήσεις αναμένουν να επενδύσουν έμπρακτα, με σχεδόν ίδια αναλογία, μεταξύ περιβάλλοντος, κοινωνίας και διακυβέρνησης.

Στρατηγικές ανάπτυξης

Ποιες στρατηγικές αναμένεται να ακολουθήσετε τους επόμενους 12 μήνες ώστε να αναπτυχθεί η επιχείρησή σας;

Προκειμένου να καταρτίσουν ένα ολοκληρωμένο σχέδιο στρατηγικής ανάπτυξης, οι περισσότερες επιχειρήσεις λαμβάνουν υπόψη ένα σύνολο ενδογενών και εξωγενών παραγόντων. Οι εν λόγω παράγοντες περιλαμβάνουν τους κινδύνους αλλά και τις ευκαιρίες του περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις, τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την εξέλιξή τους κατά τους επόμενους μήνες, καθώς και την παρούσα κατάστασή τους. Για την αύξηση των εσόδων και της κερδοφορίας τους, οι επιχειρήσεις σε αυτό το χρονικό σημείο, επιλέγουν τη βελτίωση και αναδιοργάνωση των εσωτερικών τους διαδικασιών εντάσσοντας και ψηφιακό μετασχηματισμό, την προσπάθεια μείωσης του κόστους τους, την επικέντρωση σε εγχώριες αγορές, τη βελτίωση πρακτικών μάρκετινγκ και αποτελεσματικότητας πωλήσεων. Με δεδομένη την εμπειρία της

κρίσης της προηγούμενης δεκαετίας αλλά και τα προβλήματα που προκάλεσε η πανδημία παρατηρούμε ότι οι επιχειρήσεις επικεντρώνονται περισσότερο σε εσωστρεφείς στρατηγικές.

Οι εξαγορές/συγχωνεύσεις καθώς και η ενδυνάμωση του management φαίνεται να αφορούν ένα μικρό μέρος των επιχειρήσεων. Είναι ενθαρρυντικό ότι οι 6 στις 10 αναμένουν να αναπτύξουν νέα προϊόντα ενώ 5 στις 10 νέες αγορές.

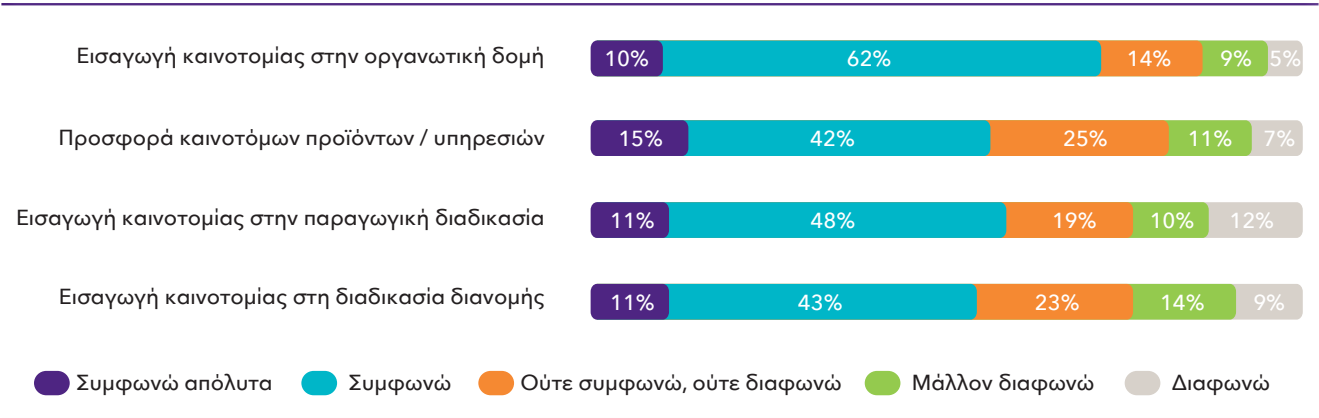

Η καινοτομία ως παράγοντας ανάπτυξης

Η σημασία της καινοτομίας στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων

Σήμερα η καινοτομία θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα κάθε σύγχρονης επιχείρησης ώστε να της δώσει τη δυνατότητα να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, αλλά και συνολικά να δώσει στο παραγωγικό μοντέλο της χώρας νέα δυναμικά χαρακτηριστικά. Οι 7 στις 10 επιχειρήσεις δηλώνουν ότι αναμένεται να εντάξουν καινοτόμα χαρακτηριστικά στην οργανωτική τους δομή, οι 6 στις 10 στη διαδικασία παραγωγής και οι 5 στις 10 στη διαδικασία διανομής των προϊόντων/ υπηρεσιών τους. Οι 6 στις 10 δηλώνουν

ότι θα προσανατολιστούν στην ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών με μόνο 1 στις 10 να δηλώνει ισχυρή δέσμευση σε κάτι τέτοιο. Θα πρέπει να γίνει σαφές από τις επιχειρήσεις ότι αυτό που θα τους δώσει ανταγωνιστικά χαρακτηριστικά και θα κάνει να ξεχωρίσουν στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον που δραστηριοποιούνται, είναι να ενσωματώσουν καινοτομία στα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους, παρά στην οργανωτική τους δομή στην οποία δηλώνουν ότι θα επικεντρωθούν.

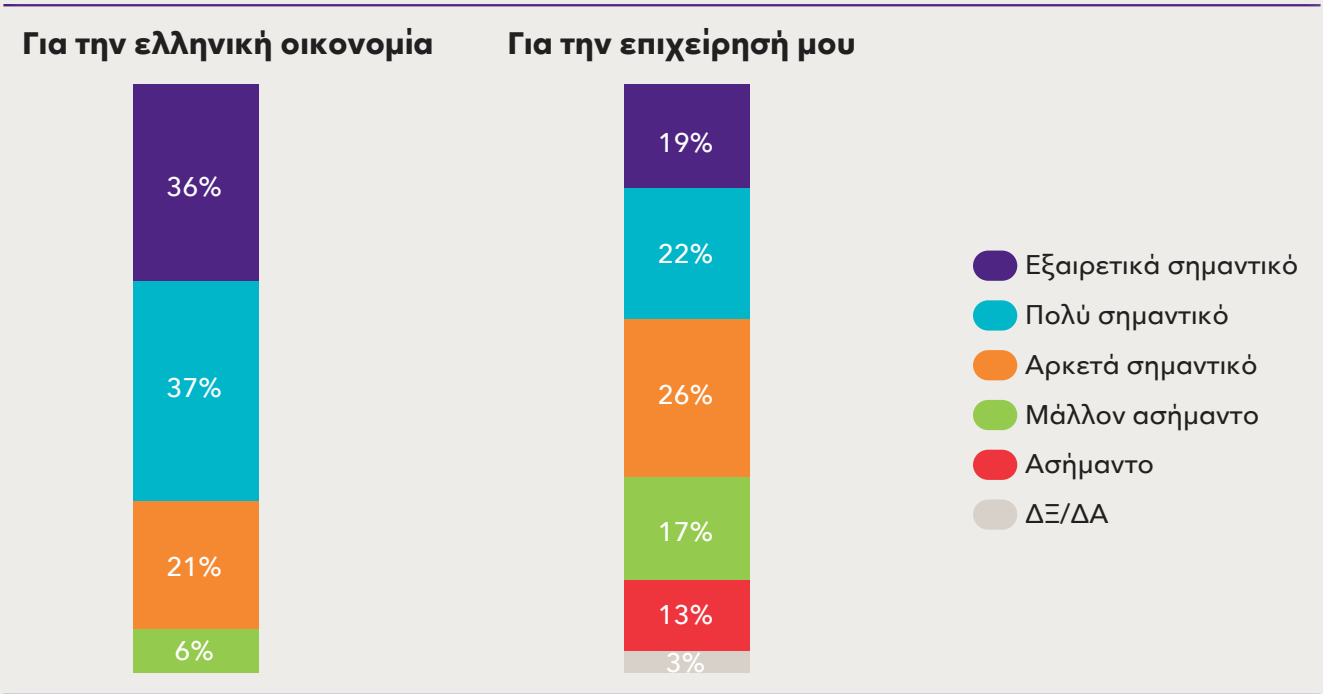

Το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ως παράγοντας ανάπτυξης

Εκτίμηση επίδρασης Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ)

Τα προαναφερθέντα μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η αισιοδοξία των ελληνικών επιχειρήσεων περισσότερο στηρίζεται σε προσδοκίες και διαίσθηση παρά σε στρατηγική. Αυτό αποτυπώνεται και από την παρούσα στάση των ελληνικών επιχειρήσεων απέναντι στην μεγαλύτερη ευκαιρία ανάπτυξης που τους παρουσιάζεται,

τα κεφάλαια που αναμένεται να εισρεύσουν από το Ταμείο Ανάκαμψης. Ενώ οι 7 στους 10 Έλληνες επιχειρηματίες θεωρούν πως η συμβολή του Ταμείου Ανάκαμψης θα είναι σημαντική για την ελληνική οικονομία, μόνο 4 στους 10 θεωρούν ότι μπορεί να είναι σημαντική η συμβολή του στην ίδια τους την επιχείρηση.

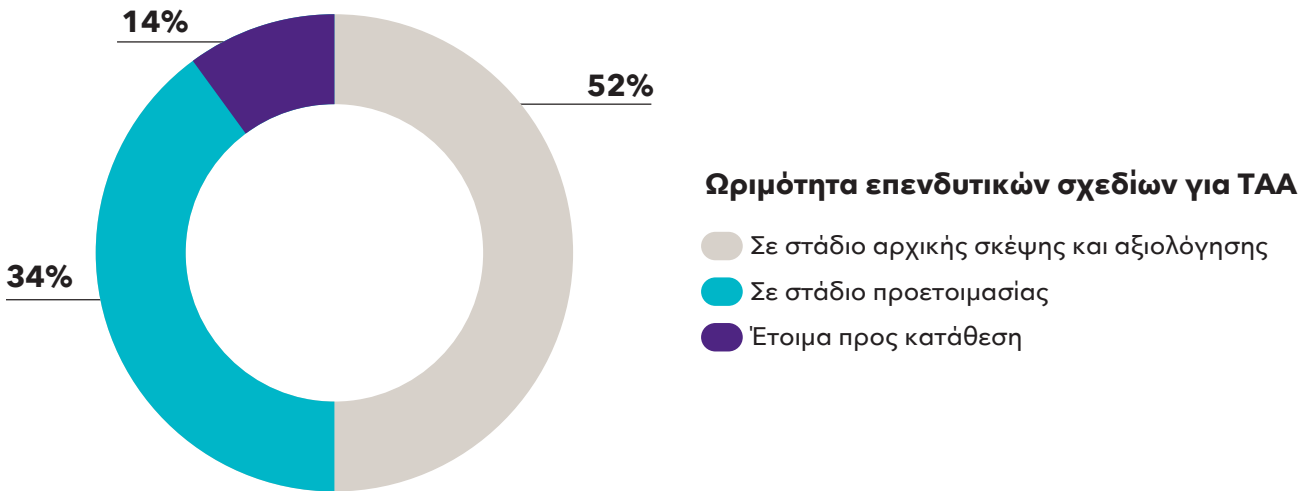

Πιθανότητα να γίνει χρήση του ΤΑΑ και ετοιμότητα επιχειρήσεων

Μόνο οι 4 στις 10 ελληνικές επιχειρήσεις δηλώνουν ότι είναι πιθανό να κάνουν χρήση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης. Επιπλέον, από αυτές τις 4 επιχειρήσεις που θεωρούν ότι θα κάνουν χρήση των

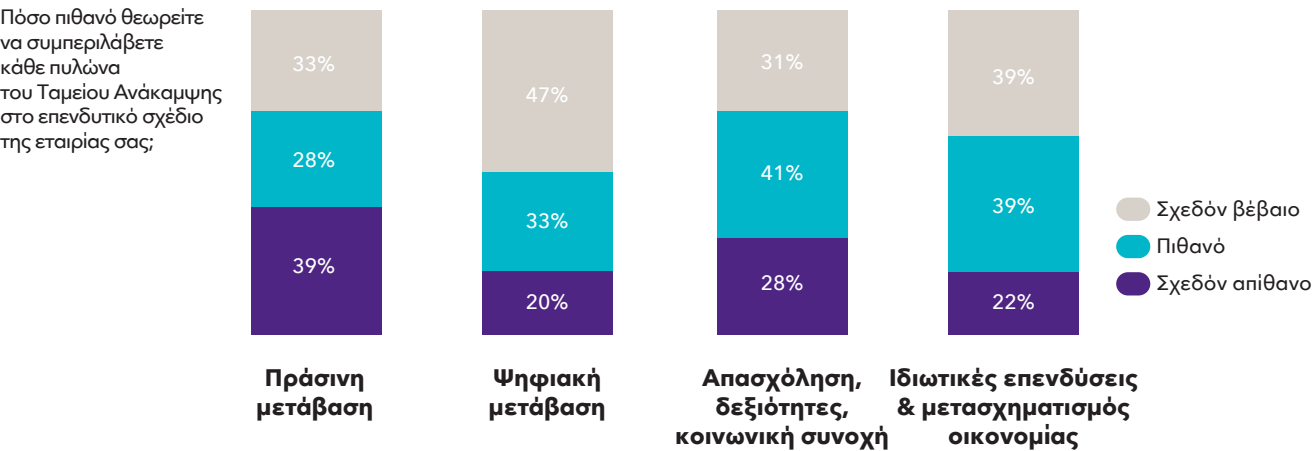
κεφαλαίων του Ταμείου Ανάκαμψης, μόνο η 1 στις 10 έχει καταρτίσει ένα πλήρες σχέδιο, ενώ οι υπόλοιπες βρίσκονται στο στάδιο της προετοιμασίας ή κυρίως στην αρχική αξιολόγηση της ευκαιρίας αυτής.

Πιθανότητα να γίνει χρήση κάθε πυλώνα του ΤΑΑ στο επενδυτικό σχέδιο μιας επιχείρησης

Αναφορικά με τους πυλώνες του ταμείου ανάκαμψης, ο ψηφιακός μετασχηματισμός είναι αυτός στον οποίο

οι επιχειρήσεις δηλώνουν ισχυρότερη διάθεση να επενδύσουν μέσω του Ταμείου.

Συντακτική ομάδα:

Μανόλης Μιχαλίου
Partner, Head of Assurance
E. manolis.michalios@gr.gt.com

Θανάσης Ξύνας
Partner, Assurance
E. thanasis.xynas@gr.gt.com

Δημήτρης Παντερλής
Partner, Assurance
E. dimitris.panterlis@gr.gt.com

Αθανασία Κούρτη
Director, Assurance
E. athanasia.kourti@gr.gt.com

We don't predict the future.
We help you **shape it.**

follow us

Grant Thornton

Audit | Tax | Advisory | Outsourcing | gt.gr

Grant Thornton

[grant-thornton.gr](https://www.grant-thornton.gr)

© 2021 Grant Thornton. All rights reserved.

Grant Thornton Greece is a member firm of Grant Thornton International Limited (GTIL). GTIL and the member firms are not a worldwide partnership. Services are delivered by the member firms. GTIL and its member firms are not agents of, and do not obligate, one another and are not liable for one another's acts or omissions. Please see www.grant-thornton.gr for further details.